

В.І. Воробйов; кандидат військових наук;
старший науковий співробітник; професор
Національна академія внутрішніх справ

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВІЙСЬКОВИХ ФАХІВЦІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

На основі теоретико-методологічного аналізу і власного практичного досвіду автором статті запропоновано основні принципи безперервної освіти майбутніх фахівців Національної гвардії України (НГУ) для вдосконалення їх професійної підготовки. Визначено; що відмінними характеристиками сучасної військової освіти є: збільшення обсягу інформації; інтеграція теоретичних знань різних дисциплін; комплексування теоретичних знань і практичних умінь; інтенсивне використання в процесі навчання інформаційно-комунікативних технологій; розвиток соціально-психологічних професійно важливих якостей і навичок тих; яких навчають; індивідуалізація процесу отримання та передачі знань. Обґрунтовано; що безперервність освіти повинна бути забезпечена при реалізації основних принципів; що визначають її специфіку в системі професійної підготовки військовослужбовців НГУ. До основних принципів безперервної освіти відносяться такі: наступності змісту освіти на різних її щаблях; професійно-прикладної спрямованості; цивільної відповідальності; професійної обґрунтованості; професійної надійності; принцип; що виховує й розвиває навчання військових фахівців; свідомості й активності; випередження.

Ключові слова: безперервна освіта; принципи навчання; військовослужбовці; Національна гвардія України.

Постановка проблеми. Україна невпинно рухається вперед шляхом реформ; переборюючи застарілі стереотипи й погляди щодо стилю і методів управління країною та суспільством. Цей процес стосується всіх силових структур; у тому числі й НГУ. Відбувається пошук ефективних засобів; форм і методів впливу на особовий склад з метою ефективного виконання завдань; підтримання внутрішньої безпеки держави. Сьогодні зміщуються акценти у роботі командирів і начальників усіх рівнів з командно-адміністративних на психолого-педагогічні методи впливу на підлеглих. Такі тенденції обумовлені не лише наслідкуванням загальносвітового процесу психологізації всіх сфер життя сучасного соціуму; а й наявним потенціалом морально-психологічного забезпечення службово-бойової діяльності НГУ; прикладне використання якого може зумовити якісно новий рівень їх функціонування.

Ураховуючи складну соціально-економічну ситуацію в країні; гібридну війну; яку веде Російська Федерація проти України; а також духовну кризу у суспільстві є актуальним створення нових технологій впливу на військовослужбовців з метою їх мобілізації на сумлінне виконання свого громадського й військового обов'язку та дії в екстремальних умовах. Подальше вдосконалення роботи з особовим складом з усіма категоріями військовослужбовців НГУ повинно ґрунтуватися на глибокому психологічному й соціально-психологічному аналізі всіх явищ; які мають місце у військах; а також на використанні інноваційних підходів до підготовки військових фахівців НГУ до службово-бойової діяльності.

Все це визначає необхідність вдосконалення психолого-педагогічної підготовки офіцерських кадрів; що є передумовою ефективної військово-професійної діяльності у військах; поліпшення діяльності військових фахівців; озброєння їх новітніми засобами; технологіями у виконанні службово-бойових

завдань та забезпеченні належного рівня безпеки особового складу в повсякденному житті і екстремальних ситуаціях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різноманітні аспекти проблеми професійної підготовки фахівців у військовій сфері України досліджували В.Ф. Баранівський; І.Г. Блощинський; О.В. Бойко; О.М. Керницький; М.І. Нецадим; Н.А. Орленко; Ю.І. Приходько; В.М. Телелим; О.В. Торічний; І.О. Хорев; В.В. Ягупов та ін. [1; 2; 5; 7-9; 11; 12]. Вивченням особливостей безперервної освіти займалися Г.В. Козловська; С.О. Сисоєва; А.М. Алексюк; П.М. Воловик та ін. [3; 6].

Метою статті є вдосконалення професійної підготовки майбутніх військових фахівців Національної гвардії України з використанням принципів безперервної освіти.

Виклад основного матеріалу. Проведений аналіз наукової літератури з досліджуваної проблеми показав; що відмінними характеристиками сучасної освіти є: збільшення обсягу інформації; інтеграція теоретичних знань різних дисциплін; комплексування теоретичних знань і практичних умінь; інтенсивне використання в процесі навчання інформаційно-комунікативних технологій; розвиток соціальних і емоційних здатностей і навичок тих; яких навчають; індивідуалізація процесу отримання та передачі знань; перехід від принципу “освіта на все життя” до принципу “освіта протягом усього життя” [4; 6].

Термін “освіта протягом усього життя” виник у 1960-ті роки і став використовуватися на міжнародних семінарах міжурядових організацій; як ЮНЕСКО і Рада Європи [4]. Поряд з цим терміном також широко застосовуються інші терміни; наприклад; “безперервна освіта”; “продовжена освіта”; “рекурентна освіта”; “освіта дорослих”; “самокероване навчання”. Не зупиняючись на розкритті їх суті; відзначимо; що останнім часом в українській мові частіше за інші застосовується термін “безперервна освіта”; тому надалі ми будемо використовувати саме цей термін.

Сучасні умови службово-бойової діяльності військовослужбовців НГУ висувають високі вимоги до системи підготовки майбутніх військових фахівців у системі професійної освіти. З огляду на сучасні тенденції суспільного розвитку; професіоналізм військових фахівців необхідно розглядати через призму сформованості в них умінь і навичок самоосвіти; саморозвитку й самовдосконалення; а фахівець; неготовий і нездатний до систематичної безперервної професійної освіти не вправі розраховувати на успіх.

Сьогодні провідними вченими в галузі освіти правоохоронної діяльності професійна освіта розглядається як безперервний процес; обумовлений потребами сучасної діяльності сил охорони правопорядку в постійному професійно-особистісному розвитку й удосконалюванні фахівців; у розширенні їхніх можливостей в умовах якісної зміни завдань правоохоронної діяльності.

Безперервна освіта – комплекс державних; приватних і суспільних освітніх установ; що забезпечують організаційну і змістовну єдність і подальший взаємозв'язок всіх ланок освіти; задовольняючи прагнення людини до самоосвіти і розвитку протягом всього життя [3]. Безперервність освіти може бути забезпечена при реалізації основних принципів; що визначають специфіку безперервної освіти в системі професійної підготовки військовослужбовців НГУ. Під принципом у педагогічній науці прийнято вважати “спеціальну

систему основних вихідних вимог до побудови процесу професійної підготовки; виконання яких забезпечує рішення вартих перед нею завдань. Це своєрідні педагогічні норми; орієнтація на які та дотримання яких організаторами підготовки та керівниками занять ведуть до успіху” [10; с. 188]. Принципи не придумуються та не декларуються; вони інтерактивні; це узагальнений висновок з досвіду підготовки та результатів психолого-педагогічних досліджень. У них в рекомендаційній формі виражені найважливіші психолого-педагогічні закономірності; тобто стійкі причинно-наслідкові зв'язки між педагогічними впливами й одержуваними результатами. Оскільки кожна закономірність є результатом сукупної дії безлічі законів; вона відбиває багато зв'язків і відносини.

Тому з метою забезпечення безперервності освіти запропоновані принципи; що приводяться нижче; у навчально-виховному процесі в усіх ланках системи професійної освіти в НГУ доцільно розглядати комплексно; реалізовувати не ізольовано; а в сукупності з іншими.

1. Принцип наступності змісту освіти на різних її щаблях. Забезпечення наступності змісту освіти на різних щаблях системи освіти полягає в узгодженні загальних вимог до знань; умінь та навичок; а також у такій побудові відповідних програм курсів і дисциплін; їх методологічних і наукових положень; щоб вивчення матеріалу в процесі отримання вищої професійної освіти починалося не з азів за принципом “забудь; чому вас учили в школі”; а було логічним продовженням знань; умінь і навичок; отриманих на більш низьких щаблях професійної освіти. Знання й уміння по “родинним” дисциплінам повинні бути розподілені так; щоб наступне завжди ґрунтувалося на попередньому; а попереднє зміцнювало наступним. Знання й уміння; що становлять основу функціональної грамотності військового фахівця НГУ; повинні проектуватися так; щоб було зв'язуючим сьогодення з минулим і майбутнім; наступність спричинялася стійкістю такої характеристики змісту освіти; як цілісність. При цьому необхідно виходити з того; що наступність – це опора на пройдене; використання та подальший розвиток знань; умінь і навичок на рівнях освіти; що навчаються на різних щаблях; і розкриття основних ідей курсів і дисциплін; які створюють різноманітні зв'язки між ними; взаємодія яких сприяє досягненню системи повних; міцних і глибоких знань; забезпечують поступальний характер розвитку досвіду інтелектуально-творчої й самоосвітньої діяльності військових фахівців НГУ.

2. Принцип професійно-прикладної спрямованості. Даний принцип відповідає основному призначенню підготовки військовослужбовців НГУ і повинен забезпечувати: професіоналізацію; тобто відповідність змісту специфіці службово-бойової діяльності і її окремих завдань; проблем; умов; дій і способів їхнього здійснення; спеціалізацію; тобто повне підпорядкування змісту особливостям навчальної групи й діяльності тих; кого навчають в ній; практичність; тобто переважну націленість на формування умінь; навичок та інших компонентів практичної діяльності професіоналів.

Процес підготовки не може обмежуватися загальними розмовами й порадами; а повинен бути професійно-технологічним; навчати військових фахівців специфічним особливостям; що мають значення для досягнення

потрібних результатів; тобто конкретним діям; способам; операціям; прийомам; алгоритмам; взаємодії з іншими фахівцями тощо.

3. Принцип цивільної відповідальності відноситься до закономірної підпорядкованості правоохоронної діяльності соціальним потребам суспільства. Професійно діє лише той фахівець; хто розуміє; що кожна дія повинна бути вивірена через критерії суспільних; цивільних інтересів і відповідати їм. Професійно навчає той керівник; хто вчить підлеглих постійно бачити за повсякденними справами надзадачі побудови гуманного; демократичного; правового; цивілізованого суспільства; підбираючи відповідним чином зміст заняття та продумуючи способи його розкриття. Цей принцип повинен забезпечувати: цивільну відповідальність; патріотизм; обов'язок і відповідальність при відборі та розкритті змісту навчання. Кожний розділ або вид підготовки; кожна тема можуть і повинні вносити свою лепту у формування й удосконалювання цієї сторони професіоналізму; навчання знанням; способам і стилю вирішення професійних завдань; що відповідають вимогам і умовам створення в Україні гуманного; демократичного; що орієнтоване на людину; цивілізованого та правового суспільства. Необхідне включення в кожну тему соціальних; моральних; етичних; культурних; професійно-психологічних і професійно-педагогічних питань і відпрацьовування; пов'язаних з ними; способів і прийомів вирішення завдань; формування сучасної; цивілізованої професійної правосвідомості; якою повинен володіти будь-який професіонал правоохоронних органів і без наявності якої він просто не може вважатися таким. Військовослужбовець НГУ повинен мати розвинену правосвідомість; засновану на точних; наукових; систематичних; достовірних знаннях; що забезпечують найсуворіше дотримання законності; розуміння та повагу прав громадян.

4. Принцип професійної обґрунтованості відповідає необхідності збудувати підготовку на достовірної; відповідної вимогам життя інформації; знаннях; перевіреному досвіді; доводити формування всіх компонентів професіоналізму до відповідного рівня; у деталях відпрацьованого; що міцно зберігається; стійкого до руйнуючих факторів. Цей принцип повинен забезпечувати нормативно-правову відповідність організації підготовки вимогам існуючого законодавства; нормативно-правових актів; наказів; директив; програм і планів; науковість; опору на дані військової науки; юридичної педагогіки та психології; інших наук; що мають відношення до правоохоронної сфери; актуальність; тобто зміст підготовки повинен відповідати функціям службово-бойової діяльності військовослужбовців НГУ для підвищення її ефективності.

5. Принцип професійної надійності націлений на задоволення високих вимог до професіоналізму військовослужбовців НГУ; необхідність вчитися діяти не як-небудь; а щонайкраще в будь-яких умовах; переборювати будь-які труднощі. Цей принцип повинен забезпечувати послідовність; тобто опору на досягнутий військовим фахівцем рівень професійної підготовленості; наступність у відборі змісту; його поступового розширення й поглиблення; акмеологічність; тобто систематичність у нарощуванні професіоналізму; досягнення його висот; підтримка натренованості; тобто введення в зміст всієї системи підготовки питань; тем; форм; методів; орієнтованих на збереження

високого рівня професійної підготовленості військових фахівців; їхньої здатності в будь-якому місці й у будь-який час проявити все; чому вони були навчені.

6. Принцип, що виховує й розвиває навчання військових фахівців. Для реалізації виховного потенціалу навчальних дисциплін у рамках навчально-виховного процесу необхідно використовувати всі аспекти навчання: організацію занять; що виховує дисциплінованість; організованість; сумлінність; вимогливість до себе; акуратність; волю в подоланні труднощів; звичку до самостійної роботи; зміст занять; що робить внесок у виховання патріотизму; професіоналізму; формування правових поглядів; переконань і установок на дотримання законності; звичок і потреб у повазі прав і достоїнства інших людей; професійних звичок; мотивів до дотримання норм і правил моралі тощо; методики занять; що сприяють вихованню таких якостей як колективізм; сміливість; мужність; самовладання; активність; самостійність; ініціативність тощо; забезпечення особистої зразковості педагогами; що проводять заняття; виховання любові до професії; бажання опанувати всіма її тонкощами та досягти висот професіоналізму; завзятості й наполегливості в роботі над собою тощо.

7. Принцип свідомості й активності відбиває залежність успішності підготовки від цих факторів і забезпечується: мотивуванням тих; яких навчають; стимулюванням їхньої сумлінності та відповідальності в підвищенні своєї професійної кваліфікації й оволодінні знаннями; інтелектуальною активізацією тих; яких навчають; тісним зв'язком змісту із практикою; застосуванням методик; орієнтованих на мислення; методів практичного навчання; новизною навчального матеріалу; спонуканням до ініціативності та самостійності; що досягається методами діалогічного й проблемного навчання; відмови від методу проведення занять; при якому говорить тільки педагог; заохоченням ініціативи та самостійності тих; яких навчають; обговоренням їхніх пропозицій; підходів; варіантів рішень; стимулюванням і організацією самостійної роботи тих; яких навчають.

8. Принцип випередження вимагає більш швидкого й гнучкого розвитку; перебудови структури освітніх установ; мобільного відновлення їхньої діяльності. Цей принцип орієнтує на широке та активне використання нових форм; методів; засобів навчання та перепідготовки фахівців; на включення новаторських підходів до цього процесу.

Висновки. Службово-бойова діяльність військовослужбовців НГУ вимагає від них систематичного відновлення наявних теоретичних знань; формування нових умінь і навичок; розвитку й удосконалювання професійно важливих якостей. У зв'язку з інформаційними технологіями; що динамічно розвиваються та активно обновляються; навіть найкращої й універсальної професійної освіти не може вистачити на все життя. Саме життя й професійна діяльність створюють передумови для того; щоб зробити сферу освіти безперервною. Однак безперервність освіти не повинна розцінюватися як сліпе нагромадження знань. Поповнення теоретичних знань; практичних умінь і навичок повинне ґрунтуватися на потребах професійної діяльності; бути випереджальною; з орієнтацією на розвиток індивідуально-професійних якостей і реалізацією людського потенціалу.

Цілісність; як найважливіша характеристика педагогічного процесу у всіх ланках системи професійної освіти військовослужбовців НГУ; як єдність навчання й виховання; стає ефективною тільки тоді, коли навчально-виховний процес має характеристику безперервності; що, у свою чергу, забезпечується реалізацією основних принципів: наступності змісту освіти у всіх ланках системи професійної освіти; професійно-прикладної спрямованості навчально-виховного процесу; відповідальності; професійної обґрунтованості; професійної надійності; навчання; що виховує та розвиває; свідомості й активності; випередження.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Блощинський І.Г.* Компоненти професійної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників під час фахової підготовки з використанням технологій дистанційного навчання / І.Г. Блощинський // Військова освіта: збірник наукових праць Національного університету оборони України ім. І. Черняховського. – 2015. – № 2 (32). – С. 23–30.
2. *Бойко О.В.* Теоретико-методичні проблеми формування лідерської компетентності майбутніх офіцерів Збройних Сил України: монографія / О.В. Бойко. – Львів: АСВ; 2014. – 543с.
3. *Козловська Г.В.* Безперервна освіта в Європі та Україні: соціологічний аналіз / Г.В. Козловська // Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Серія 11 “Соціологія. Соціальна робота. Соціальна педагогіка. Управління”. – 2008. – Вип. 7. – С. 13–20.
4. Меморандум безперервної освіти Європейського Союзу. – Режим доступу: <http://www.europeans.org.ua/deyanel.html>.
5. *Нещадим М.І.* Військова освіта України: історія; теорія; методологія; практика: монографія / М.І. Нещадим. – К.: “Київський ун-т”; 2003. – 852 с.
6. *Сисоєва С.О.* Технологізація освіти і професійної діяльності в умовах неперервної професійної освіти / С.О. Сисоєва / Педагогічні технології у неперервній освіті: монографія / С.О. Сисоєва; А.М. Алексюк; П.М. Воловик та ін. – К.: 2001. – С. 27–45.
7. *Телелим В.М.* Інноваційна спрямованість військової освіти: поняття та сутність; рушійні механізми / В.М. Телелим; Ю.І. Приходько // Військова освіта: збірник наукових праць Національного університету оборони України ім. І. Черняховського. – 2015. – № 1 (31). – С. 3–16.
8. *Торічний О.В.* Теорія і практика формування військово-спеціальної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі навчання: монографія / О.В. Торічний. – Хмельницький: Вид-во НАДПСУ ім. Б. Хмельницького; 2012. – 536 с.
9. *Хорєв І.О.* Дидактика вищої військової школи: навчальний посібник / І.О. Хорєв. – К.: НАОУ; 2004. – 160 с.
10. Юридическая педагогика в МВД: учеб. пос. / под ред. А.М. Столяренко. – М.: Академия управления МВД России; 1997. – 298 с.
11. *Ягунов В.В.* Військова дидактика: навчальний посібник / В.В. Ягунов – К.: “Київський університет”; 2000. – 400 с.
12. *Ягунов В.В.* Теорія і методика військового навчання: монографія / В.В. Ягунов. – К.: “Тандем”; 2000. – 380 с.

В.И. Воробьев; кандидат военных наук; старший научный сотрудник; профессор Национальная академия внутренних дел

ПУТИ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ ВОЕННЫХ СПЕЦИАЛИСТОВ НАЦИОНАЛЬНОЙ ГВАРДИИ УКРАИНЫ

На основе теоретико-методологического анализа и собственного практического опыта автором статьи предложены основные принципы непрерывного образования будущих специалистов Национальной гвардии Украины для усовершенствования их профессиональной подготовки. Определено; что отличными характеристиками современного военного образования являются: увеличение объема информации; интеграция теоретических знаний разных дисциплин; комплексирование теоретических знаний и практических умений; интенсивное использование в процессе обучения информационно-коммуникативных технологий; развитие социально-психологических профессионально важных качеств и навыков обучаемых; индивидуализация процесса получения и передачи знаний. Обосновано; что непрерывность образования должно быть обеспечено при реализации основных принципов; определяющих ее специфику в системе профессиональной подготовки военнослужащих Национальной гвардии Украины. К основным принципам непрерывного образования относятся такие: преемственность содержания образования на разных ее этапах; профессионально-прикладной направленности; гражданской ответственности; профессиональной обоснованности; профессиональной надежности; принцип воспитывающего и развивающего обучения военных специалистов; сознания и активности; опережения.

Ключевые слова: непрерывное образование; принципы обучения; военнослужащие; Национальная гвардия Украины.

V.I. Vorobyov; phd; senior science researcher ;
professor National Academy of Internal Affairs

WAYS OF IMPROVEMENT PROFFESIONAL TRAINING FUTURE MILITARY EXPERTS OF NATIONAL GUARD OF UKRAINE

Based on the theoretical and methodological analysis and own experience author of the article proposed the basic principles of continuous education of future specialists of the National Guard of Ukraine to improve their professional training. Determined that the distinctive characteristics of modern military education are: increasing the amount of information; integration of theoretical knowledge of various disciplines; combining theoretical knowledge and practical skills; intensive use in teaching information and communication technologies; the development of social and psychological professionally important qualities and skills of trainees ; individualization process of receiving and transmitting knowledge.

Proved that continuous education should be ensured in the implementation of the basic principles that define its specific character in the system of training military NGU. The basic principles of continuing education include the following: the continuity of educational content on its various levels; professional-applied orientation; civil liability; professional validity; professional safety; principle that educates and develops training military specialists; consciousness and activity; advance.

Keywords: continuing education; principles of studing; military experts; National Guard of Ukraine.